

de "pacific telecommunications council": de eerste stap naar een regionaal communicatiebeleid?

jan servaes

Men hoort wel eens beweren dat het publiek, economisch en cultureel centrum van de wereld aan het verschuiven is van het Atlantische naar het Pacifische halfrond. Enkel de situatie op communicatiebelevingsvlak in ogenschouw nemend, kan men moeilijk anders dan deze stelling bijtreden. Tenminste, als men de Pacifische hemisfeer niet in enge maar in ruime zin opvat. Dan immers omvat deze geografische regio niet enkel de meer dan 1000 eilandjes die in de Stille Oceaan verspreid liggen, maar eveneens de naties van Noord en Zuid-Amerika, Azië en Oceanië wiens stranden op de Pacifische Oceaan uitgeven. Alzo gedefinieerd bestrijkt deze "*Pacific Hemisphere Community*" 40 procent van de aardoppervlakte en herbergt ze ongeveer 2 miljard mensen of de helft van de wereldbevolking.

Voor Europese communicatiewetenschappers is dit gebied om tenminste twee redenen boeiend te noemen en kan voor een toekomstig Europees mediabeleid leerrijke perspectieven openen. Vooreerst vindt men er veelsoortige communicatiesystemen en -modellen; dit zowel in economische (communisme versus kapitalistische), technologische (intermediaire vs spitstechnologie), politiek-ideologische (socialistische vs liberale), culturele (oosterse vs westerse) als geografische (grootschalig vs kleinschalig) zin. Bovendien hebben verschillende nationale regeringen — waaronder deze van Australië, Canada, de Filipijnen en

Nieuw-Zeeland (1) — serieuze pogingen ondernomen om een geïntegreerd communicatiebeleid uit te stippelen.

Algemeen wordt de aanwezigheid van een raad of instituut, dat zich met het communicatiebeleid in een bepaalde ruimtelijke entiteit inlaat, als voorwaarde voor een mogelijke effectieve communicatiepolitiek beschouwd (2). Met de oprichting in 1980 van de "*Pacific Telecommunications Council*" is de eerste stap in de richting van een regionaal communicatiebeleid gezet. Zodoende lijkt Sommerlands (3) pleiten voor een geïntegreerd regionaal communicatiebeleid eerder gerealiseerd te zullen worden in het Pacifische dan wel in het Atlantische gebied. Binnen het Atlantische blok slaagt men er blijkbaar niet in om een nationaal communicatiebeleid te ontwikkelen dat verder gaat dan het bekrachtigen van industriële strategieën en zakelijke belangen, laat staan dat men reeds aan een communicatiepolitieke visie op regionale schaal zou toezijn.

In wat volgt gaan we, na enige inleidende noties over de zgn. Pacific Hemisphere Community, dieper in op de plaats en functie van de Pacific Telecommunications Council en de problemen waarmee die, nu en in de toekomst, zal af te rekenen hebben.

De Pacific Hemisphere Community

De Pacific Hemisphere Community (voortaan afgekort als PHC) begint stilaan een

begrip te worden. Dit kan verwondering wekken, temeer daar de respectieve landen die onder deze noemer geplaatst worden op velerlei vlak grondig van elkaar verschillen.

Meestal wordt de PHC in vier *landengroepen* opgesplitst:

- a) industriële reuzen als de VSA, de USSR, Canada, Japan en Australië;
- b) zgn. nieuw-geïndustrialiseerde landen als Singapore, Hong Kong, Zuid-Korea en Mexico;
- c) grote ontwikkelingslanden als China, Indonesië, de Filipijnen, Thailand en Columbia; en
- d) eiland-staatjes als Papua Nieuw Guinea, de Fiji, Samoa, Tonga of Kiribati.

Zowel vanuit een algemeen cultureel, geografisch, historisch, politiek als economisch oogpunt mag men stellen dat de onderlinge verschillen groter zijn dan de gemeenschappelijke kenmerken.

Dit geldt ook voor de situatie op telecommunicatievlak, zoals blijkt uit *tabel 1(4)*: Deze tabel geeft duidelijk aan dat er een sterke *correlatie* bestaat tussen indicatoren van economische groei en de ontwikkeling van communicatiesystemen. De meeste westerse onderzoekers en beleidsmensen, althans zij die de ontwikkelingsproblematiek nog steeds vanuit het zgn. *modernisatieparadigma* benaderen, zullen op basis van dergelijke correlatie een beleid van technologische 'hulp' aan de 'achtergebleven' gebieden voorstaan.

Tabel 1

Indicatoren van telecommunicatiediensten in enige PHC-landen							
Country	No. of Telephones (Per 1000 People)		No. of Radios (Per 100 People)		No. of TV (Per 1000 People)		No. of INTELSAT Earth Stations 1982
	1960	1980	1960	1980	1960	1980	
USA	418	791	941	2040	310	635	7
Canada	327	656	452	1104	219	466	3
Australia	219	520	222	1039	109	383	4
Japan	67	476	133	777	73	245	3
Singapore	37	265	87	179	18	212	2
S.Korea	5	78	32	402	0	151	2
Mexico	15	64	95	288	19	108	2
Philippines	4	12	20	45	1	21	2
Thailand	1	20	2	128	2	17	2
Indonesia	1	2	7	40	0	8	2
Fiji	19	60	61	485	0	0	1
W.Samoa	1	31	28	387	2	13	1
Papua New Guinea	3	15	NA	52	0	0	0

Voor de 'culturele' en andere implicaties van dit soort ontwikkelingspolitiek sluit men de ogen. Economische groeivariabelen primeren als maatstaf voor ontwikkeling (5).

Het interessante van de Pacific Telecommunications Council (voortaan PTC) is nu dat men van een dergelijke visie wil afstappen en poogt te komen tot een meer gebalanceerd beleid dat zowel het commerciële, culturele als educatieve belang van telecommunicatie inschat.

De Pacific Telecommunications Council

De eerste die een soort Pacificische samenwerking op het gebied van de telecommunicatie bepleitte was John Eger, woordvoerder voor het U.S. Office of Telecommunications Policy, tijdens een lezing voor het Japanse Research Institute of Telecommunications and Economics op 19 september 1975. Eger stelde toen voor "to hold regular, frequent consultations on a broad range of communication issues, including such issues as cable and satellite facility planning. Sharing views on communication policy planning, cable TV, direct broadcast satellites, assistance to developing countries, and other similar matter of joint concern"(6).

Het idee werd opgepikt door een groep enthousiastelingen die met elkaar gemeen hadden dat ze in de communicatie-

sector werkten, als thuisbasis Honolulu hadden, en — vooral — de noodzaak van een dergelijk telecommunicatiebeleid voor de Pacificische regio inzagen. Deze informele groep organiseerde een eerste conferentie in januari 1979 waarop 315 personen uit 18 landen aanwezig waren. Een van de aanbevelingen van deze conferentie bepleitte de oprichting van een permanent forum. Zodoende werd, op de tweede *Pacific Telecommunications Conference* in januari 1980, de Pacific Telecommunications Council boven de doopvont gehouden.

In tegenstelling tot de twee officiële instanties die zich, als onderdeel van hun mandaat, met het telecommunicatiebeleid in de PHC inlaten — nl. de in Geneve gevestigde *International Telecommunication Union* (ITU) en de *Asia-Pacific Telecommunity* (APT), een subgroep van de United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP), met hoofdkwartier in Bangkok — is de PTC een *onafhankelijke, niet-gouvernementele organisatie*. Dit maakt haar werking niet zo formeel en rigied als deze van de ITU en ATP. In haar beginselverklaring lezen we: "The Council provides a permanent forum for discussion and ongoing exchange of ideas and informations on telecommunications. It brings together a multifaceted group of users, planners, and providers of telecommunication equipment and services.

A key function of the Council is to organize exchange of the varied views and requirements of the Pacific area and to address specific telecommunication problems, both present and emerging. In addition, it communicates viewpoints and recommendations of the Council to establish national, regional, and international organizations responsible for telecommunication policy"(7).

De PTC telt drie soorten stemgerechtigde leden: vertegenwoordigers van commerciële en non-profit organisaties, en individuen. Men streeft een evenwicht in ledentype en geografische herkomst na. Maar, zoals blijkt uit tabel 2(8), was dit in januari 1983 nog niet bereikt. Vooreerst zijn leden uit Noord-Amerika (Canada en de USA) en Oost-Azië (Japan, China, de USSR, Hong Kong, enz.) veruit in de meerderheid; en verder is de commerciële sector oververtegenwoordigd ten nadele van de zgn. non-profit sector, waartoe regeringen, universiteiten en consumentengroepen gerekend worden.

Uit een analyse van de ledenbijdragen blijkt bovendien dat 77 procent van de inkomsten komen van 37 commerciële ondernemingen met meer dan 1000 werknemers. De PTC is er zich wel van bewust dat dit onevenwicht een aantal gevaren inhoudt. Zo hebben leden van grote communicatiebedrijven meer financiële middelen ter beschikking en zouden ze, door hun numerieke overwicht, het beleid van de PTC naar hun hand kunnen zetten. Om dit gevaar gedeeltelijk te ondervangen werd besloten de *Algemene Raad* van de PTC als volgt samen te stellen:

- Vertegenwoordigers van commerciële organisaties:

- 9 uit Amerika (3 voor elke regio, d.w.z. Noord, Centraal en Zuid-Amerika)
- 9 uit Azië (3 per regio: Oost, Zuid-Oost en Zuid-Azië)
- 3 uit Oceanië
- 1 uit Hawaï

22

- Vertegenwoordigers van non-profit organisaties:

- 6 uit Amerika (2 per regio)
- 6 uit Azië (2 per regio)
- 2 uit Oceanië
- 1 uit Hawaï

15

- Individuen: 9 voor de gehele PHC

Tabel 2

Samenstelling van PTC naar ledengroep en geografische herkomst in januari 1983				
Geographic Area	%For-Profit	%Non-Profit	%Individual	Totals
Americas	22	13	46	81(55.1%)
North	19	9	44	22
Central	2	2	2	6
South	1	2	0	3
Asia	24	6	17	47(31,9%)
East	18	6	17	41
Southeast	6	0	0	6
South	0	0	0	0
Oceania	2	2	12	16(10.9%)
Other	0	2	1	3(2.1%)
Totals	48(32.6%)	23(15.6%)	76(51.7%)	147(100%)

- Totaal aantal leden van de Algemene Raad van de PTC: 46

Aangezien als hoofdzetel van de PTC Honolulu werd gekozen, werd gestipuleerd dat, om een continue werking te verzekeren, tenminste twee leden in Hawaii woonachtig dienen te zijn. Verder worden de raadsleden verkozen voor een termijn van een, twee of drie jaar, zodat een derde van de Algemene Raad jaarlijks opnieuw moet verkozen worden. Daarmee wil men voorkomen dat bepaalde groepen of organisaties voor lange tijd het beleid van de PTC zouden kunnen beïnvloeden.

Sinds haar inauguratie heeft de PTC jaarlijks een Pacific Telecommunications Conference en een meer gespecialiseerd Seminar georganiseerd. Het jaarlijkse congres vindt plaats in Honolulu, het seminarie in een hoofdstad van een lidstaat. Daarnaast zijn er themawerkgroepen opgericht die autonoom functioneren en verslag uitbrengen op de jaarlijkse conferentie. Verder coördineert de PTC twee onderzoeksprojecten: een *Survey of Human Resources*, en een *Survey of Other Pacific Entities*. Bedoeling van het eerste project is het aanleggen van een databank van communicatiespecialisten die, naargelang hun deskundigheid, als adviseur, consulent of planner kunnen ingezet worden. In 1983 hadden reeds meer dan 500 experten hun medewerking toegezegd. De 'entity survey' is bedoeld om het werkterrein van de PTC ten aan-

zien van andere organisaties af te bakenen, taken te verdelen en te coördineren.

Discussiethema's

Precies het feit dat de PTC geen officiële organisatie is en dus, met de woorden van haar directeur Richard Barber, "with informal ties between the PTC, APT and ITU, the Council could serve as facilitator for the flow of information and ideas into the intergovernmental bodies"(9); en dankzij zijn gevarieerde samenstelling en de bereidheid tot een open discussie, slaagt men er in een geïnspireerde bijdrage te leveren tot een toekomstgerichte visie ten aanzien van een regionaal telecommunicatiebeleid.

Zo is men na een levendige discussie over de vraag wat een "basic telecommunications system or service" moet inhouden tot interessante bevindingen en aanbevelingen gekomen.

Men boog zich over fundamentele vragen als: Is de toegang tot, en het gebruik van communicatie en informatie een basisrecht waarvan alle burgers in gelijke mate moeten kunnen gebruik maken? Zijn sommige telecommunicatiesystemen en diensten zo essentieel dat ze dienen gegarandeerd te worden onafgezien van de kost of de mogelijkheid tot winst? Heeft iedereen recht op communicatie, ook zij die fysisch, economisch of sociaal gehandicapt zijn? Het besluit van het debat was dat een 'aangepast'

telecommunicatiesysteem rekening dient te houden met volgende dimensies: (a) het plaatselijke 'ontwikkelingsniveau' (m.a.w., de vraag of het land of de regio in kwestie 'geïndustrialiseerd' dan wel 'onderontwikkeld' was), (b) de geografische 'omvang' (m.a.w., is het te plannen systeem voor lokale, nationale of regionale gebruiksdoeleinden bestemd), en (c) het 'gebruik' dat ervan gemaakt wordt (m.a.w., individueel, profit of non-profit)(10).

Deze conclusie en de eraan voorafgegaane discussie was belangrijk omdat zelfs de vertegenwoordigers uit de profit-sector aanvaardden dat niet-economische en 'human needs' overwegingen een rol dienen te spelen bij het plannen en introduceren van nieuwe technologieën. Tot nog toe is het immers maar al te vaak zo geweest dat enkel commerciële en/of militaire belangen bepalend waren bij de introductie van telecommunicatie, en dat meer bepaald de belangen en 'behoefte' van de plaatselijke, vooral rurale, gebruikers schromelijk over het hoofd gezien werden. Onrechtstreeks werd hier dus het 'right to communicate' als basisprincipe aanvaard, en werd erkend dat het zgn. westerse ontwikkelingsmodel niet overal en altijd als blauwdruk kan gebruikt worden.

Uit het bovenstaande mag zeker niet afgeleid worden dat de betrokken transnationals en regeringen, die de vrije markt-ideologie voorstaan en propageren, zich vanaf nu gaan baseren op hogergenoemde aanbevelingen in hun betrekkingen met Pacifische bureaus. De betekenis van dit soort 'verklaringen' mag immers niet overroepen worden. Zeker nu niet, nu de VSA op een officieel forum — m.n. UNESCO — diezelfde principes, die haar vertegenwoordiger in de PTC goedgekeurd heeft, met alle bekende middelen poogt te bestrijden.

Commerciële motieven worden door de PTC niet a priori verworpen. In dit verband kan de interventie van Bernard Wunder, hoofd van de National Telecommunications and Information Administration van de VS-regering, aangehaald worden(11). Wunder stelde dat de Pacific Basin Communications Study(12), uitgevoerd door zijn instelling in samenwerking met de National Aeronauts and Space Administration (NASA), uitwees dat telecommunicatieprojecten in de Pacifische regio, gezien de specifieke geografische situatie, en mits een rationele planning in acht wordt genomen, winst-

gevend kunnen zijn. Hij bepleitte dan ook een intensieve samenwerking tussen telecommunicatiebedrijven en de respectieve regeringen. Tussen haakjes kan hier herinnerd aan de ITU/OECD studie over de samenhang tussen telecommunicatie en ontwikkeling die stelde dat "investments in telecommunications entail very significant economic and social benefits and contribute to identifiable increases in gross national product. These increases are greatest in the countries and regions with the lowest incomes"(13), en die de theoretische basis vormde voor het Wereldcommunicatiejaar 1983.

In het Pacifische gebied wordt gewoonlijk naar het PEACESAT project verwezen als een geslaagd voorbeeld van een regionaal telecommunicatie — experiment. PEACESAT — de afkorting voor *Pan Pacific Education and Communication Experiment by Satellite* — is een in april 1971 gelanceerd initiatief van 11 universiteiten in de Pacifische oceaan, waarbij een experimentele NASA-satelliet (ATS-1) gebruikt wordt om educatieve en informatieve programma's via de radio uit te wisselen en het gebied zodoende te ontsluiten(14).

Aan de andere kant staan er communicatiedeskundigen die deze telecommunicatieprojecten kritischer bekijken. De technische problemen op het vlak van de telecommunicatie zijn in de meeste ontwikkelingslanden dezelfde: een grote kloof tussen vraag en aanbod, een onevenwichtige verdeling tussen stad en platteland, een slechte kwaliteit en gebrekkige service, enz.

Volgens Sandra Lauffer, informatiedirecteur van het AID Rural Satellite Program zijn deze mankementen evenwel niet op te lossen "until policy makers learn to integrate telecommunications into the national planning process, the imbalance and its negative impact on national development and national cohesion are likely to prevail"(15). Professor John Mitchell pleit bovendien voor een "system to which the public will have easy access... this is the multi-beam satellite. It promises small, low-cost terminals, multiple frequency re-use, on-demand user access, and a large number of users at many locations"(16). Dergelijke voorstellen blijven, o.a. onder invloed van de wereldwijde economische crisis, wensdromen. Daarom merkt Veronica Ahern, werkzaam bij de National Telecommunications and Information Administration,

op dat 'US foreign policy is shifting from a sense of 'mutuality' to one that is oriented toward 'trade'... The less developed countries, I think, will be in for a rough time'(17). Dit impliceert volgens George Van Valkenburg, een Amerikaans telecommunicatiespecialist werkzaam in Nieuw-Zeeland, dat de ontwikkelingslanden opnieuw gebruikt worden als testmarkt en afzetgebied voor (afgeschreven) producten: "I am horrified at the amount of effort still being pushed into services that have been rejected by the marketplace — and that includes teletex and videotex, the narrowband services. The future is broadband, with universal interconnectability. Electronic publishing will be more appropriate than videotex for all services that do not require interaction. The strength — and the Achilles' heel — of videotex is the same: it is conceived and propounded by computer people who don't know much about mass communication, editing, presentation, and marketing"(18). Daar kan aan toegevoegd worden dat telecommunicatie technologie of hardware in feite slechts fungeren als transmissiekanaal voor software — informatie en communicatie — boodschappen.

De culturele en sociale problemen die hierbij komen kijken, worden treffend geïllustreerd door Carlos Boker van de University of Hawaii: "How do you communicate messages to people who do not want to hear these messages? Perhaps the messages come from too far outside their own spheres, or contradict local customs in arriving. In the Solomon Islands, health authorities want to tell pregnant women that they need to eat protein, but in many villages pregnant women are not allowed to eat fish, for example. How do you tell them they must change a habit that, to us, is suicidal? You also have the problem of formal-versus common-language habits, which over a voice communication system may accidentally offend someone. In Tonga, the radio network is very effective for education, but men will not listen to news about animal husbandry with women present — it just isn't done. No matter how many satellites you have, you will have to go to the people and explain things to them — one by one"(19).

Agenda voor de toekomst

Om al deze discussiethema's en problemen die de PHC in de toekomst nog te

wachten staan te inventariseren, werd een zgn. *Delphi*-onderzoek uitgevoerd(20). Uit deze studie komen een vijftal probleemgebieden en evenzovele studierreinen bovendien.

Een eerste groep kan betiteld als 'capacity problem clusters' die te wijten zijn aan een tekort aan materiële en/of financiële middelen zodat bepaalde projecten geen doorgang kunnen vinden. Beleidsvraagstukken handelen over de overdracht van (aangepaste) technologie, het op elkaar afgestemd zijn van nationale en internationale wetten, algemene opties voor een vrije informatie-uitwisseling dan wel een meer restrictieve interpretatie van dit principe, en dergelijke. Dezelfde thema's komen op een ruimer vlak aan bod als men het heeft over verschillende ontwikkelingsniveaus, verschillende culturen, of het al dan niet beschikken over een noodzakelijke communicatie-infrastructuur. Veel van deze vragen kunnen slechts adequaat beantwoord worden als ook de 'needs assessment' en 'cultural sensitivities' in ogenschouw genomen worden, en op een geplande en gecoördineerde wijze geanalyseerd worden. De problemen waarmee de PTC in de toekomst zal af te rekenen hebben zijn, m.a.w., van (a) technische, (b) economische en financiële, (c) sociale, culturele en politieke, (d) nationale, internationale en regionale, en (e) menselijke aard.

Ter afsluiting geven we twee visionaire antwoorden op een van de vragen in de *Delphi*-lijst, respectievelijk van een Australische zakenman en een Nieuw-Zeelandse overheidsambtenaar, die misschien best weergeven voor welke taken de PTC zich in de toekomst gesteld ziet, en de extremen waartussen ze een middenweg zal dienen te zoeken:

- "Each country will have a plan for the phased development of its telecommunication systems which takes into account local priorities and resources but which also recognizes and shares appropriately in the plans of neighbouring countries of the region as a whole. There will not have been a wholesale rush to adopt new technology. Instead there will be a balanced use of older facilities, integrated with new developments and with a plan to upgrade/extend as needs change. The PTC will fill a vital role of facilitating information exchange, with much attention given to key aspects of management and motivation; and with satellite, optical fibre and other technology assisting. In ad-

dition, much attention will be focused on databases for key information in medical, educational production, logistics and other aspects designed to make telecommunications, to make available more skilled advice and discussion than would otherwise be possible".

"Steady progress towards identifying true communication needs and implementing systems so that they harmonize with the culture and life styles of the people of the Pacific. This may mean using technologies in a different way to other parts of the world. Progress should not be rushed to the extent the new services are 'inappropriate' because the wide social ramifications of their adaptation were not taken into account and necessary steps taken to ease the introduction".

Noten

(1) Zie voor Australië: AUSTRALIAN TELECOMMUNICATIONS COMMISSION, *Telecom 2000. An Exploration of the Long-Term Development of Telecommunications in Australia*, Melbourne, 1975; en AUSTRALIAN TELECOMMUNICATIONS COMMISSION, *Outcomes from the Telecom 2000 Report*, Melbourne, 1978.

Voor Canada: CONSULTATIVE COMMISSION ON THE IMPLEMENTATION OF TELECOMMUNICATIONS FOR CANADIAN SOVEREIGNTY, *Telecommunications and Canada*, Canadian Government Publishing Centre, Ottawa, 1979; R. MANSELL, *Contradictions in National Communication/Information Policies: the Canadian Experience*, paper presented at the Conference of the International Association for Mass Communication Researchers (IAMCR), Prague, August 1984; TELECOMMUNICATIONS DIRECTORY COMMITTEE, *Instant World. A report on Telecommunications in Canada*, Canadian Government Publishing Centre, Ottawa, 1971; en I. WANIEWICZ (ed.), *The Communication Planning Process to the Ontario Educational Communication Authority*, UNESCO, Paris, 1979.

Voor de Filippijnen: J. DANS, "Philippine Telecommunication Policy Development", in S.A. RAHIM and D. WEDEMEYER (eds.), *Telecom Pacific*, Pacific Telecommunications Council (PTC), Honolulu, 1983; G. IGLESIAS, *The National Self-Sufficiency Program of the Philippines. A Case Study in the Implementation of a Development Program*, NSDP-UP Integrated Research Program, Manila, 1975; J. JAMIAS (ed.), *A reader in Development Communication*, University of the Philippines, Los Banos, 1975; en F. ROSARIO-BRAID and L. MARIANO, *Communication in Integrated Development Planning*, Development Academy of the Philippines, Manila, 1979.

Voor Nieuw-Zeeland: A. BRANSCOMB, "Policy and Planning Considerations for the Future", in S.A. RAHIM and D. WEDEMEYER, *op. cit.*; G. MORIARTY, "New Zealand's Telecom-

munications Planning Process", in D. WEDEMEYER (ed.), *Pacific Telecommunications Conference Proceedings*, PTC, Honolulu, 1982; en XXX, *Network New Zealand*, Government House Printing Room, Wellington.

Zie ook de speciale bijlage over "Telecommunications in Asia" in de *Far Eastern Economic Review*, 6 september 1984.

(2) Zie vb. M.A. DIAS, J.A. LEE et al., *National Communication Policy Councils. Principles and Experiences*, UNESCO, Paris, 1979; en J.C. JONES, *Mass Media Codes of Ethics and Councils. A Comparative International Study on Professional Standards*, UNESCO, Paris, 1980.

(3) E.L. SOMMERLAD, *National Communication Systems. Some Policy Issues and Options*, UNESCO, Paris, 1975.

(4) S.A. RAHIM, "The Challenge of the Pacific Hemisphere Community", in S.A. RAHIM and D. WEDEMEYER, *op. cit.*, p. 9.

(5) Voor een meer gedetailleerde evaluatie van het zgn. modernisatieparadigma, zie J. SERVAES, *In search of Communication and Development Paradigms*, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University, Bangkok, 1984; en J. SERVAES, *Communication and Development for Whom and for What?*, Paper presented at IAMCR Conference, Prague, August 1984.

(6) Geciteerd door D. WEDEMEYER, "The Pacific Telecommunications Council", in S.A. RAHIM and D. WEDEMEYER, *op. cit.*, p. 14.

(7) *Charter of the Pacific Telecommunications Council*, January 7, 1980.

(8) Geciteerd door D. WEDEMEYER, *art. cit.*, p. 20.

(9) R.J. BARBER, "Pacific Telecommunication Problems", in S.A. RAHIM and D. WEDEMEYER, *op. cit.*, p. 161.

(10) Voor meer gegevens, zie: CHOW et al., "Communication for Small Communities in Developing Countries", in D. WEDEMEYER (ed.), *Pacific Telecommunications Conference Proceedings*, PTC, Honolulu, 1981; J. LYLE, "The future is here — but where are we?", in S.A. RAHIM and D. WEDEMEYER, *op. cit.*; en D. WEDEMEYER, "Basic Telecommunication Systems and Services", in *ibid.*

(11) B. WUNDER, "The Role of the Private Sector in Pacific Telecommunications Devel-

opment", in *ibid.*

(12) E. YOUNG and J. HUND, *Pacific Basin Communications Study*, Office of Space and Terrestrial Applications, NASA, Washington, 1981.

(13) XXX, *Telecommunications and Development*, ITU/OECD, Geneva, 1982.

(14) Voor meer gegevens, zie: H. HUDSON, "Pacific Telecommunications after ATS-1", in D. WEDEMEYER, *Proceedings 1982*; J. HURD, "One Third World: A Review of Pacific Islands Telecommunications Requirements", in *ibid.*; J. PELTON, "The Pacific, Telecommunications and Socio-Economic Development", in D. WEDEMEYER, *Proceedings 1981*; en M. MANDEVILLE and D. LAMBERTON, "Telecommunications in the Pacific Region", in *Telecommunications Policy*, December 1981.

(15) S. LAUFFER, "Policy Considerations in Global Telecommunications", in *Development Communication Report*, Summer 1984, p. 11.

(16) J. MITCHELL, "The Appropriateness of Satellite Communications for the Third World", in *Media Asia*, 5, 2, 1978, p. 96.

(17) Geciteerd door H. GLATZER, "Pacific Telecommunication Insights", in S.A. RAHIM and D. WEDEMEYER, *op. cit.*, p. 170.

(18) *ibid.*, p. 172. Zie ook H.S. DORDICK, *Critical Issues for National Computerization Policy (in the Asian Pacific Region)*, East-West Communication Institute, Honolulu, 1982; en R. NELSON, "Entering a brave new world: the impact of the new information and telecommunications technologies", in *Journal of the University Film and Video Association*, 35, 4, Fall 1983.

(19) Geciteerd door H. GLATZER, *art. cit.*, p. 173. Zie ook B. BELLMAN and B. JULES-ROSETTE, *A paradigm for looking. Cross-cultural research with visual media*, Ablex, Norwood, 1977; en S. RODWELL, "A world communications crisis?", in *Media in Education and Development*, 17, 3, September 1984.

(20) K. ANDERSON, *Origins, Growth and Future Directions of the Pacific Telecommunications Council. An International Policy Delphi Study*, M.A. thesis, University of Hawaii, Honolulu, 1981.

Verschijnt binnenkort

Jan SERVAES

UNESCO, DE VERENIGDE STATEN EN HET INTERNATIONALE COMMUNICATIEDEBAT

een uitgave van:
Centrum voor Communicatiewetenschappen
E. Van Evenstraat 2A
3000 Leuven